

DR. CZEIZEL ENDRE

„Ceangăii reflectă structura genetică a maghiarimii descălecătoare”¹

Cu istoria ceangăilor am făcut cunoștință în cadrul cercetărilor de genetică ale populației din anii precedenți. Nu am umblat niciodată la ei, în această privință sunt un „outsider”, însă atât din punct de vedere al istoriei, cât și al geneticii lor nutresc o deosebită stimă față de acest grup etnic maghiar. Obiectivul lucrării mele îl reprezintă trei probleme și anume: introducerea generală, succintă, în care caut să clarific, pentru a se înțelege rostul pe care îl are un genetician în această cercetare, în a doua parte a lucrării prezint examinările efectuate în Ungaria, printre ceangăii din Egyházaskozár; în partea a treia fiind vorba despre o nouă investigație și despre concluziile acesteia.

Cutreierând lumea ca savant, mi s-a întâmplat des să fiu întrebat: dacă la înfățișare sunteți la fel ca și ceilalți oameni, de ce sunteți totuși diferiți? Pentru că toți specialiștii geneticii știu din statistica mondială că dintre toate popoarele Europei noi dispunem de longevitatea cea mai redusă. Sau este vorba numai despre faptul că statisticile noastre sunt adevărate, iar alții nu se remarcă prin sinceritate în această privință? Este însă un adevăr cert că în Europa Centrală și în Europa de Vest (unde ne străduim să aparținem și noi) avem longevitatea cea mai redusă. Pentru că maghiarii duc un trai autodistrugător. Din ce cauză oare?

E foarte greu să dau un răspuns la această întrebare. Motivația ar fi situația economică precară, proastă, creșterea pauperității sau altele de acest fel, dar toate acestea luate laolaltă nu prezintă un răspuns global. Pentru că în Slovacia, în România sau în Polonia oamenii o duc poate și mai greu decât la noi și totuși trăiesc o viață mai lungă și nu se sinucid în număr atât de mare ca la noi. Din această situație reiese că motivele trebuie căutate în altă parte. Eu pornesc de la supoziția următoare – poate nu e sigur că am dreptate – : azi, sănătatea nu înseamnă numai ca omul să nu fie doborât de o boală anume. A fi sănătos presupune o integritate, o bunăstare totală a omului: fizică, psihică și socială. În ceea ce privește maghiarimea, după mine, problema cea mai arzătoare constă în lipsa bunăstării psihice. Cumva, nu trăim o viață spirituală intactă, rezistentă, sănătoasă, suferim, ducem lipsa unei autoevaluări echilibrate. Omul cu o autoevaluare pozitivă își are grijă în permanență de sănătate, numai celui nefast nu-i pasă de sine însuși. Ar trebui lămurit: unde și din ce cauză ne-am pierdut autoevaluarea pozitivă, de ce nu ne pasă, câtuși de puțin, de ce nu avem grijă de noi? Din ce cauză se întâmplă ca începând cu Széchenyi, continuând cu primul ministru maghiar Teleki Pál, cu „regele actorilor” Latinovits Zoltán și până la cel mai de seamă poet maghiar al secolului XX, József Attila, toți să sfârșească prin sinucidere?

A fost cumplită politica ultimilor 50 de ani, deoarece atât slovacii, cât și românii au fost complicii, acoliții Germaniei naziste, însă la ei nu tot poporul a fost așezat pe banca acuzaților, cum s-a întâmplat

la noi. Pentru noi era mai important să demonstrăm loialitatea față de sovietici, decât iubirea pentru țară. Ni s-a întâmplat multe lucruri prin care ne putem motiva lipsa integrității noastre psihice. Sarcina noastră actuală este să schimbăm radical această mentalitate pentru că, dacă lucrurile merg mai departe pe făgașul actual, poporul nu se va însănătoși nici în viitor.

La demararea acestei investigație, una dintre motivații a reprezentat-o tocmai trecutul. Am remarcat că, în cazul țărilor vest-europene, un izvor de seamă al autoevaluării, autoaprecierii este trecutul, că ei se comportă cu respect față de trecutul lor, își cunosc trecutul. Când am demarat cercetările, mi-am propus, ca obiectiv, investigarea originilor maghiarimii, istoria sa din punctul de vedere al geneticii. Antropologia a fost compromisă grav de către criminalii politici, însă caracterul – potrivit cercetărilor științifice moderne – este definit de gene și acel caracter, în definirea căruia participă numeroase gene, va fi expus totdeauna într-o măsură mai mare efectelor venite din exterior, din mediul ambiant. În cercetările noastre am procedat altfel – din păcate această metodă nu e printre cele mai moderne – prin recoltarea probelor de sânge. În globulele roșii există asemenea albumine simple care sunt definite, în mod direct, de o genă și acest efect al genelor nu poate fi influențat de niciun factor din mediul ambiant. Din punct de vedere genetic determină total paternitatea, ca și în cazul femeii aceleia care – având relații cu mai mulți bărbați – vrea să elucideze cine este tatăl copilului ei. Astfel, acel semn al genelor poate să dea indicații și despre originea unui grup etnic. Din nefericire – zic eu – nu aceasta este metoda cea mai actuală, deoarece, în prezent, ne putem folosi de unele metode directe, dar atunci, în anii 80 nu aveam la îndemână alte metode, nici bani nu aveam la dispoziție. Examinarea genetică a ceangăilor am efectuat-o pe cheltuieli străine. Marele nostru noroc era că pe atunci germanii de vest dispuneau de fonduri și aveau niște proiecte de mare anvergură de cercetare genetica-comparativă a diferitelor grupe etnice mai semnificative din lume. Cu ajutorul etnografilor am ales grupele etnice cele mai importante din țară, cum sunt: iazigii, cumanii minori, cumanii mari, grupul etnic „palóc” din nordul Ungariei, grupul etnic „matyó” din zona Mezőkövesd (Ungaria), ne-am gândit și la secui și la ceangăi și nu i-am neglijat nici pe țigani (din zona Szabolcs și Baranya), nici pe evreii (din Budapesta). Trebuie menționat că în anii 80 numai pentru cercetarea evreilor nu am primit aprobare, această dificultate am rezolvat-o prin antrenarea în cercetare a medicilor.

Ne-am folosit de două grupe etnice etalon: de maghiar curat și de maghiar mixt. Cea de-a doua grupă etalon, a maghiarilor micști era ușor de găsit, tocmai la Budapesta. Era mai anevoioasă găsirea

indivizilor pentru prima grupă, a maghiarilor curați. Colegii noștri antropologi și etnografi ne-au sugerat populația de la Órség (zonă din vestul Ungariei), însă, după cum s-a dovedit ulterior, nu era alegerea cea mai potrivită. Persoanele din grupa etalon erau selectate astfel ca toți patru bunici să fi aparținut etniei respective. La Egházaskozár (sat din sudul Ungariei, ai cărui locuitori sunt ceangăi maghiari, moldoveni repatriați – nota red.), cu ocazia examinării ceangăilor am selectat persoane cu doi bunici de origine ceangăiască. Am recoltat sânge de la ei și am examinat 26 de semne de genă. Era un examen minuțios, din cauza că – de obicei – nu se examinează mai multe de 10 semne de genă. Mai înainte – cu ocazia cercetărilor de acest fel – se aveau în vizor doar grupele de sânge AB0 sau RH (numai pentru aceste grupe fiind alocate fonduri). Noi însă am examinat mai multe grupe de sânge, foarte multe seruri de albumine, foarte multe enzime de globulă roșie, în total 26 semne de genă. La nivel mondial aceste investigații s-au dovedit a fi printre cele mai complicate, cel puțin la vremea lor.

Grupa celor din Budapesta s-a dovedit a fi – într-adevăr – o grupă deosebit de mixtă. Dar și printre cei de la Órség am dat de multe caracteristici slave. Această situație poate fi interpretată prin mai multe ipoteze, e important că acest etalon s-a dovedit fals.

Pe baza investigațiilor am ajuns la multe concluzii interesante, printre acestea și unele care ne-au întărit niște cunoștințe mai vechi, de exemplu faptul că iazigii – într-adevăr – sunt de origine iraniană. Ni s-a furnizat însă și o mare surpriză, anume, că iazigii minori și iazigii mari se deosebesc radical unii de alții. Este verosimil că grupa etnică „matyó” aparține, într-adevăr, grupei etnice „palóc”.

Cercetările legate de grupa etnică ceangăiască erau interesante pentru că în legătură cu originea lor avem de-a face cu mai multe ipoteze. Cele mai importante dintre acestea sunt: ei alcătuiesc o grupă etnică ce s-a desprins din poporul lui Árpád și a rămas locului; potrivit unei alte speculații, regii maghiari Endre al II-lea și Béla al IV-lea, mai înainte de năvălirea tătarilor, dar mai ales după acest eveniment tragic, au format un bastion de apărare la granițele din est ale țării dintr-o populație maghiară colonizată. Potrivit unei alte ipoteze, ceangăii maghiari moldoveni provin din cumanii catolicizați și maghiarizați. Pe baza unei alte închipuiri (citată des de politicienii români) ceangăii nu sunt altcineva decât o populație românească maghiarizată de către o colonizare maghiară forțată.

Cercetările noastre au scos în evidență câteva concluzii univoce, de netăgăduit: printre grupele cercetate, ceangăii ocupă un loc cu totul aparte; din punct de vedere genetic prezintă o rudenie mai strânsă cu populația finlandeză și cu cea iraniană, decât cu populația maghiară contemporană. Acest fapt are o însemnătate deosebită pentru că e verosimil cum că ceangăii și-au păstrat în modul cel mai curat compoziția de gene a maghiarimii descălecătoare. Noi, budapeștii, pesemne că nu! Ceangăii sunt o grupă etnică maghiară care, izolându-se geografic de populația maghiară – datorită atașamentului său de religia proprie catolică, de conștiința sa maghiară – și-a putut păstra etnicitatea sa proprie, nu s-a dizolvat în alte nații. Acea distanță etnică pe care am putut-o evidenția prin metodele de analiză de gene demonstrează că avem de-a face cu o asemenea grupă etnică maghiară care diferă fundamental de toate grupele etnice care trăiesc pe teritoriul Ungariei de azi, reflectând într-o măsură

fidelă structura genetică naturală a maghiarimii descălecătoare de odinioară. Din acest fapt rezultă că maghiarimea descălecătoare era mai apropiată de popoarele iraniene și de poporul finlandez. O altă concluzie: e aproape sigur că în elementul maghiar, genele iraniene prezintă un procentaj mai însemnat decât cele finlandeze. Cercetările au scos la iveală că legăturile maghiar-finlandeze sunt nu numai de natură lingvistică dar ele atestă, în mod sigur, și o rudenie genetică. Prin urmare, dintre cele patru ipoteze privind originea ceangăilor, două pot fi eliminate din mers. Distanța între ceangăi și cumani (atât cumanii minori cât și cei mari) este enormă. Prin urmare, teza provenienței iraniene cade. Dar nu putem afirma nimic sigur nici despre obârșia românească. Onestitatea științifică ar necesita o examinare a genelor și la populația românească (despre efectuarea unei cercetări genetice la români nu avem informații), însă baza genetică, preponderent iraniană, și finlandeză a ceangăilor, exclude o rudenie românească. Prin urmare, rămân în vigoare două concepții și anume că ceangăii s-au desprins din maghiarime și au rămas locului, cu ocazia descălecării sau este vorba despre o colonizare maghiară mai târzie. Geneticianul nu poate da răspunsul, care dintre aceste două teorii este valabilă. Un rezultat de seamă al analizei genetice este că populația ceangăiască trăiește pe aceste meleaguri moldovene de cel puțin 750 de ani, prezentând o structură genetică nealterată. Această situație este aproape de sine stătătoare în istoria întregii Europe. Nu știm de o altă populație în istoria Europei, în afară de etnia bască, care să-și fi păstrat într-un timp mai mult de 500 de ani, apartenența sa etnică primordială. Suntem datori să facem cunoscut în întreaga lume că există o grupă etnică între hotarele Europei care și din punct de vedere științific poate fi socotită ca o curiozitate. Dacă populația bască este un simbol în istoria Europei și ceangăii își pot revendica acest rang!

În privința cercetărilor noastre genetice la ceangăi prezintă o problemă faptul că acestea au vizat în exclusivitate populația ceangăiască de la Egházaskozár și pe elevii (veniți din Moldova pentru studii în limba maghiară aici, la Egházaskozár – nota red.). Ar fi important – e și un proiect de-al nostru mai vechi! – să ne deplasăm în Moldova, printre ceangăii „adevărați” pentru a stabili care sunt diferențele și asemănările dintre populația ceangăiască din Egházaskozár și cea din întreaga Moldova.

Noi, savanții maghiari avem o îndatorire fermă să extindem cercetările științifice și asupra grupurilor etnice fărâmițate printre străini, ceea ce va întări în noi acel crez că fidelitatea ceangăiască pentru apartenența lor este fără seamă chiar și la scară mondială, iar dacă am fi în stare să popularizăm, în lume, existența unei entități care a fost capabilă de această fidelitate ieșită din comun, ar aduce și ceangăilor un renume mondial binemeritat.

Aceste cercetări cu o importanță nu numai strict științifică, dar și din punct de vedere al viitorului națiunii noastre și al etniei ceangăilor, trebuie continuate.

Traducere: Bartha György
Lectură: Ion Nete

1. Csángó sorskérdések. Az újkégyósi tanácskozás előadásai 1994. október 28–30. Lakatos Demeter Egyesület, Budapest

2. O prezentare mai detaliată a temei vezi în capitolul din paginile 60–71 ale lucrării lui Czeizel Endre: *A magyarság genetikája* (Genetica maghiarimii). Debrecen, 1990

ELŐFIZETŐK

ROMÁNIA

BAJNA GYÖRGY – Gyergyószentmiklós; BÁLINT MÓZES – Székelyudvarhely;
CZELLE CZ JENŐ – Marosvásárhely; CSISZER IMRE CSABA – Csíkszereda; CORNEL CADAR – Iași; DĂNILĂ IOAN – Bákó
FORRAI TIBOR – Homoródszentpál; FÜLÖP LAJOS – Székelykeresztúr;
ISTÓK GYÖRGY – Klézse; ISTOC MIHAI – Klézse; KAKAS ZOLTÁN – Sepsiszentgyörgy; KISS MIKLÓS – Csíkszereda;
KOVÁCS ISTVÁN – Sepsiszentgyörgy; LÉSTYÁN SÁNDOR – Kézdivásárhely;
PÉNTEK JÁNOS – Kolozsvár; ROBU ALEXANDRU – Kolozsvár; SEPRÓDI JÓZSEF – Dicsőszentmárton;
SZÓCS JÁNOS – Csíkszereda; TAMÁS KLÁRA – Csíkszereda; TÁNCZOS VILMOS – Kolozsvár; TIMÁR KARINA – Kolozsvár; VITOS LÁSZLÓ – Csíkszereda

MAGYARORSZÁG

BITTMAN KÁROLY – Zirc; CSÓTI MÁRTA – Budapest; DÓSA GYULA – Szolnok;
Dr. ERDEI ANTAL – Gyöngyössolymos; ERDŐSINÉ KÉRY JUDIT – Budapest;
FELFÖLDI ELEK – Budapest; FÖLDELMESI LÁSZLÓ – Karmacs; GÁTAY ISTVÁN – Devecser; GERGELYNÉ KOVÁCS MÁRIA – Budapest;
GYÖNGYÖSSY LAJOS – Budapest; Dr. GYURKOVITS KÁLMÁN – Mosdós; HÉJJ CSABA – Budapest;
HUDÁK JÓZSEFNÉ – Szerencs; Dr. ISZLAI SÁNDOR – Berettyóújfalú; JÓZSA LÁSZLÓ – Tápiógyörgye; Dr. KÁLMÁN FLÓRA – Kecskemét;
Dr. KÉRY SÁNDOR – Budapest; Ifj. KÉRY SÁNDOR – Budapest; KÖZSÉGI KÖNYVTÁR – Besenyszög; Dr. KÓVÁRY GYÖRGY – Zirc; KUKODA VILMOS – Zirc;
MOLNÁR ALADÁR – Sopron; MUNKÁCSI GYÖRGY – Szolnok; NAGY JUDIT – Pécs;
NEMES SÁNDOR – Hejce; PAPP DEZSŐ – Békésszentandrás;
Dr. SURDY MIKLÓS – Budapest; SZEMES KÁLMÁN – Budapest;
TOST ATTILA – Sopron; Dr. TURI ZSUZSA – Pécs; VÁRKÖVI LÁSZLÓ – Vác;
VERES LÁSZLÓ – Budapest; ZIRCI ORSZÁGZÁSZLÓ ALAPÍTVÁNY – Zirc

MÁS

Dr. DOBÓ ATTILA – Németország; Dr. DOBÓ TIBOR – Németország; KISS ISTVÁN – AEÁ; MOLNÁR VERESS PÁL és SZILÁGYI ENIKŐ – Svédország;
RÉTHI ÁRPÁD – Kanada

INTÉZMÉNYEK

ATCOM SZÖVETKEZETI TÁRSASÁG – Csíkszereda; BOD PÉTER MEGYEI KÖNYVTÁR – Sepsiszentgyörgy; CSIKI SZÉKELY MÚZEUM – Csíkszereda;
KAJONI JÁNOS MEGYEI KÖNYVTÁR – Csíkszereda;

